

Stanko Bejatović*

REFORMA KRIVIČNOG PROCESNOG ZAKONODAVSTVA SRBIJE I INSTITUT SPORAZUMEVANJA JAVNOG TUŽIOCA I OKRIVLJENOG

REZIME

Rad je posvećen stručno-kritičkoj analizi pitanja vezanih za pojedine vidove sporazumevanja javnog tužioca i okrivljenog kao, nadasve specifičnih, vidova postupanja u krivičnim stvarima u novom ZKP RS. Posmatrano sa aspekta strukture predmetna problematika je analizirana u okviru dve grupe pitanja i zaključna razmatranja. Prva grupa pitanja tiče se opštih napomena o procesu reforme krivičnog procesnog zakonodavstva Srbije i mesta i uloge instituta sporazumevanja javnog tužioca i okrivljenog u reformi. Ključni zaključak analize ove grupe pitanja je stav autora o punoj kriminalno-političkoj opravdanosti ozakonjenja instituta sporazuma u procesu reforme krivičnog procesnog zakonodavstva Srbije. Druga – centralna grupa pitanja tiče se analize normativne razrade svakog od tri moguća vida sporazumevanja javnog tužioca i okrivljenog prema novom ZKP. Zaključak analize ove grupe pitanja je autorov stav da su pitanja vezana za normativnu razradu sporazuma (bez obzira o kojem njegovom vidu je reč) u novom ZKP RS, načelno posmatrano, u skladu sa većinskim stavovima naše, i ne samo naše, stručne javnosti i da su kao takva u skladu i sa suštinom i kriminalno-političkim razlozima koji su doveli do opštepoznatog statusa sporazuma u savremenom krivičnom procesnom zakonodavstvu uopšte. Međutim, za razliku od ovako načelno date ocene određeni, ne mali broj pitanja normativne razrade instituta, po stavu autora, nije na nivou očekivanog. Među ne malim brojem pita-

* Akademik, prof. dr., redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Kragujevcu.

nja ovog karaktera posebno se ističu ona koja se tiču mogućeg obima primene pojedinih vidova sporazumevanja, sadržaja teksta sporazuma, vrste i iznosa krivične sankcije u zaključenom sporazumu, mesta i uloge lica oštećenog krivičnim delom u procesu zaključivanja sporazuma, uloge branioca u procesu pregovaranja i odlučivanja suda o sporazumu, trenutka procesnog aktiviranja suda, mogućnosti i osnova upotrebe pravnog leka u ovakvom jednom postupku i sl. No, i pored ovog autor konstatuje da se niukom slučaju ne može staviti pod znak pitanja opravdanost postojanja instituta. Nasuprot, i pored primedbi na način normativne razrade nekih od njegovih pitanja, treba očekivati da institut zauzme još značajnije mesto na polju borbe protiv kriminaliteta i u Srbiji. Da i praktično postane jedan od važnijih instrumenata efikasnosti borbe protiv kriminaliteta i na ovim našim prostorima.

Ključne reči: Zakonik o krivičnom postupku, Srbija, sporazum o priznanju krivičnog dela, javni tužilac, pojednostavljene forme postupanja, krivična stvar, glavni pretres, reforma krivičnog procesnog zakonodavstva, oštećeni, okrivljeni saradnik, osuđeni saradnik, krivična sankcija.

Sporazumi javnog tužioca i okrivljenog i proces reforme krivičnog procesnog zakonodavstva Srbije (Opšte napomene)

Jedna od prepoznatljivijih osobenosti krivičnog procesnog zakonodavstva Srbije u poslednjih desetak godina je izuzetno intezivan rad na njegovoj reformi. Kao rezultat takvog njegovog obeležja dobili smo 2011. god. još jednom, po treći put, novi ZKP.¹ Usvajanju sva tri zakonska teksta u poslednjih desetak godina i njihovih skoro godišnjih (a ponekada i češćih) izmena i dopuna u ovom vremenskom intervalu², prethodio je kraći ili duži vremenski period traženja rešenja kojima se prema stavu zakonodavaca i zakonopisaca treba da ostvare ciljeve reforme, a među njima je ključni, bez obzira o kojem zakonskom tekstu je reč, stvaranje normativne osnove za efikasniji krivični postupak, i to pre svega, ne samo ozakonjenjem, već i stalnim širenjem polja primene pojednostavljenih formi postupanja u krivičnim stvarima.³ Naime, polazeći od činjenice neefikasnosti krivičnog postupka u našoj državi, a što je slučaj sa ne malim brojem drugih država, poslednjih nekoliko decenija vrše se ne male intervencije u krivičnom

¹ "Sl.glasnik RS", br.72/2011 i 111/2011

² O tome vidi : Zbornik "Nova rešenja u krivičnom procesnom zakonodavstvu - Teoretski i praktični aspekt", Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd 2011.

³ Vidi: S. Bejatović, „Mere za povećanje efikasnosti i pojednostavljenje krivičnog postupka“, Zbor. „Osnovne karakteristike Predloga novog jugoslovenskog krivičnog zakonodavstva“, Udruženje za krivično pravo i kriminologiju Jugoslavije, Beograd 2000.; S.Brkić, Racionalizacija krivičnog postupka i uprošćene procesne forme, Pravni fakultet u Novom Sadu, Novi Sad 2004.

procesnom zakonodavstvu uopšte i po pitanju pojednostavljenih formi postupanja kao izuzetno uspešnim instrumentima normativne osnove efikasnosti krivičnog postupka. Njihov zajednički imenitelj je stvaranje normativne osnove za što efikasniji krivični postupak putem normiranja pojednostavljenih formi postupanja u slučajevima kada to konkretna krivična stvar opravdava obzirom na težinu krivičnog dela, obim dokaznog materijala i držanje lica kome se to krivično delo stavlja na teret. Osnov opravdanosti ovakvog jednog normiranja leži u nespornoj činjenici da je, i pored toga što su glavni uzroci nedovoljne efikasnosti krivičnog postupka izvan krivičnog procesnog zakonodavstva,⁴ i normativna osnova jedan od veoma važnih faktora efikasnosti krivičnog postupka posmatrano uopšte.⁵ Upravo imajući u vidu ovo, jedno od važnijih obeležja savremenog krivičnog procesnog zakonodavstva kao celine je i istovremeno - paralelno postojanje jedne opšte – redovne forme krivičnog postupka i sve veća pojava uprošćenijih formi postupanja u krivičnim stvarima.⁶ Uz izneseno, opravdanost ovakvog jednog paralelnog egzistiranja više vrsta krivičnih postupaka svoju podlogu nalazi i u heterogenoj strukturi kriminaliteta, odnosno heterogenoj strukturi krivičnih dela i njihovih izvršilaca. Postupak koji je podesan za jednu vrstu krivičnih dela i njihovih izvršilaca ne mora, i po pravilu nije podesan i racionalan za drugu vrstu. Zatim, uniformisani krivični postupak nije u skladu ni sa relevantnim međunarodnim dokumentima koja garantuju pravo na suđenje u razumnom roku.⁷ Odnosno, nije u skladu ni sa interesom okrivljenog koji ima pravo na efikasan postupak, niti sa opštim interesom društva kao celine, budući da je njegov cilj efikasna borba protiv kriminaliteta⁸. U kontekstu ovog i na ovome mestu treba posetiti na *Beccaria* koji je ukazivao na nužnost brzog suđenja, jer prema njemu, i ne samo njemu, samo hitna kazna koja stigne počinoca pravedna je i korisna, dok je još u *Starom zavetu Biblije* zapisano: „Kada nema brze osude za zlo delo ljudsko srce sklono je činiti zlo“. Imajući u vidu sve ovo, u savremenom uporednom krivičnom procesnom zakonodavstvu mogućnosti za povećanje efikasnosti krivičnog postupka, posmatrano sa normativnog aspekta, traže se i u uvođenju posebnih,

⁴ Vidi zbornik "Krivično zakonodavstvo, organizacija pravosuđa i efikasnost postupanja u krivičnim stvarima", Srpsko udruženje za krivično-pravnu teoriju i praksu, Beograd 2008.

⁵ Lowe-Rosenberg-Die Strafprozessordnung und das Gerichtsverfassungsgesetz, Grosskommentar, 23., neuberbeitete Auflage, Zweiter Band, Berlin 1987.seit. 68-92; J. Larguier, Procedure penale, Paris 2001; D. Radulović, Efikasnost krivičnog postupka i njen uticaj na suzbijanje kriminaliteta, Zbor."Realne mogućnosti krivičnog zakonodavstva u suzbijanju kriminaliteta, Beograd 1997.

⁶ S. Brkić, *Racionalizacija krivičnog postupka i uprošćene procesne forme*, Pravni fakultet u Novom Sadu, Novi Sad 2004.

⁷ Vidi čl. 6. tač.1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i čl.14. tač. 3c Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima

⁸ D. Radulović, „Efikasnost krivičnog postupka i njen uticaj na suzbijanje kriminaliteta“, Zbor."Realne mogućnosti krivičnog zakonodavstva u suzbijanju kriminaliteta, Beograd 1997.

skraćenih, pojednostavljenih formi postupanja za određene kategorije krivičnih dela i njihovih izvršilaca.⁹ Sa sigurnošću se danas može konstatovati da pojednostavljene - uprošćene forme postupanja u krivičnim stvarima su jedan od izuzetno važnih instrumenata efikasnosti krivičnog postupka. Kao takve namenjene su, po pravilu, suđenju za jednostavnije krivične slučajeve (lakša i srednja krivična dela). Ako se ovome doda i činjenica da upravo ova grupa krivičnih dela u ukupnoj strukturi kriminaliteta zauzima značajno mesto, onda značaj ovih postupaka još više dobija na svom intenzitetu. Obzirom na sve ovo, ne čudi činjenica da krivičnoprocesno zakonodavstvo kao celinu (a ne samo jedne države), već dugi niz godina karakteriše i višestrukost pojednostavljenih formi postupanja u krivičnim stvarima. Danas se, kada je reč o punoletnim okrivljenim licima, pored tradicionalne i relativno dobro poznate dve forme pojednostavljenih krivičnih postupaka (skraćenog krivičnog postupka i postupka za izricanje sudske opomene), javlja i ne mali broj drugih formi pojednostavljenog postupanja u krivičnim stvarima, a među njima, nema sumnje, sve značajnije mesto zauzimaju i razni modaliteti sporazumevanja krivičnoprocesnih stranaka.¹⁰ Kao takve, te pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima, bez obzira o kojoj njenoj vrsti je reč, su zasnovane na elementima vezanim za krivičnu stvar, stanje dokaznog materijala i ponašanje – držanje procesnih subjekata i karakteriše ih manji stepen složenosti procesne strukture u odnosu na opštu formu postupanja (npr. izostavljanjem pojedinih procesnih faza, skraćivanjem procesnih rokova i sl.).¹¹

Tendencije savremene nauke krivičnog procesnog prava i rešenja savremenog komparativnog krivičnog procesnog zakonodavstva po pitanju

⁹ Vidi: C. Roxin, *Strafverfahrensrecht*, 22.Auflage, Munchen 2002., seit. 256-268; Lutz Meyer-Gossner, *Strafprozessordnung*, 46 .Auflage,Verlag C.H. Beck, Munchen 2003.,seit. 194-198;Lowe-Rosenberg, *Die Strafprozessordnung und das Gerichtsverfassungsgesetz*, Groskommentar, 23.Auflage, Zweiter Band, Berlin 1988, seit. 456-468; S. Bejatović, "Mere za povećanje efikasnosti i pojednostavljenje krivičnog postupka", Zbor. „Osnovne karakteristike Predloga novog jugoslovenskog krivičnog zakonodavstva“, Udruženje za krivično pravo i kriminologiju Jugoslavije, Beograd 2000, 145; V. Đurđić, „Krivičnoprocesno zakonodavstvo kao normativna pretpostavka efikasnosti postupanja u krivičnim stvarima“, Zbor. "Krivično zakonodavstvo, organizacija pravosuđa i efikasnost postupanja u krivičnim stvarima", Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd 2008

¹⁰ Vidi: B. Schunemann, *Ein deutsches Reguiren auf Strafprozess des liberalen rechtssaats*, *Zeitschrift fur ewchtspolitik*,vol. ,2009; Zbornik «Pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima i alternativne krivične sankcije», Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd 2009.

¹¹ O tome detaljnije vidi: M.Simović, „Pojednostavljene forme postupanja u krivičnom procesnom pravu BiH“, Zbor. Pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima i alternativne krivične sankcije, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd 2009.; D. Nikolić, Sporazum o priznanju krivice, Beograd 2009; S. Bejatović, Sporazum o priznanju krivice i druge pojednostavljene forme postupanja u krivičnom procesnom zakonodavstvu Srbije kao instrumenat normativne efikasnosti krivičnog postupka, Zbornik, „Pravni sistem Srbije i standardi Evropske unije i Saveta Evrope“, Pravni fakultet Kragujevac, 2009.god., Knjiga IV; S. Brkić, "Pojednostavljene forme postupanja i postupak njihovog ozakonjenja u Republici Srbiji", Zbor. Zakonodavni postupak i kazneno zakonodavstvo,Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd 2009.; V. Đurđić, "Presuđenje na osnovu sporazuma o priznanju krivice", Pristup pravosuđu, Niš 2007.

sporazumevanja krivičnoprocesnih stranaka, a i drugih pojednostavljenih formi postupanja u krivičnim stvarima, našle su, sasvim opravdano, svoje mesto i u procesu reforme krivičnog procesnog zakonodavstva Srbije. Razlozi za tako nešto su isti oni koji su doveli do ovakvog jednog trenda u komparativnom krivičnom procesnom zakonodavstvu. Cilj im je takođe isti. To je stvaranje normativne osnove za povećanje efikasnosti krivičnog postupka.¹² Polazeći od ovog već ZKP iz 2001. godine¹³, kao prvi korak procesa reforme krivičnog procesnog zakonodavstva Republike Srbije, uvodi, istina stidljivo, nove pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima. Dolazi npr. do ozakonjenja postupka za kažnjavanje pre glavnog pretresa. Trend novih rešenja u krivičnom procesnom zakonodavstvu Srbije započet donošenjem ovog zakonskog teksta u cilju stvaranja normativne osnove za efikasniji krivični postupak putem pojednostavljenih formi postupanja u krivičnim stvarima nastavljen je njegovim kasnijim izmenama i dopunama, a među njima, kada je reč o ovoj problematici, posebnu pažnju zaslužuju izmene i dopune ZKP iz avgusta meseca 2009. godine,¹⁴ jer donose najznačajnije novine po ovom pitanju ozakonjenjem sporazuma o priznanju krivice¹⁵. No, na ovome se, sasvim ispravno, nije stalo. Nasuprot. Nastavljen je rad na reformi i kao rezultat njega dobili smo ne samo brojne izmene i dopune ZKP iz 2001. godine, ZKP iz 2006. god, sa takođe nekoliko izmena i dopuna¹⁶ već i novi ZKP (koji je takođe već izmenjen i dopunjen)¹⁷ i koji donosi ne mali broj novina i po ovom pitanju.¹⁸ Njihov cilj identičan je ciljevima dosadašnjih poduhvata po ovim pitanjima u procesu reforme. To je stvaranje normativne osnove za efikasniji krivični postupak. Imajući sve ovo u vidu, kao i nesumljivi značaj norme za praktičnu efikasnost krivičnog postupka mora se postaviti pitanje: U kojoj meri su zahtevi naše stručne javnosti, rešenja iz kompetentnog komparativnog krivičnog procesnog zakonodavstva i najnovije tendencije u savremenoj nauci krivičnog procesnog prava po pitanju sporazumevanja krivičnoprocesnih stranaka, ali i drugih pojednostavljenih formi postupanja u krivičnim stvarima uvaženi u njihovoj normativnoj razradi u novom ZKP RS.¹⁹

¹² S. Brkić, *Racionalizacija krivičnog postupka i uprošćene procesne forme*, Pravni fakultet u Novom Sadu, Novi Sad 2004; S. Bejatović, "Krivičnoprocesni instrumenti adekvatnosti kaznene politike", U: *Kaznena politika (Raskol između zakona i njegove primene)*, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Istočno Sarajevo, 2012, 23-44; Zbornik "Nova rešenja u krivičnom procesnom zakonodavstvu - Teoretski i praktični aspekt", Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd 2011.

¹³ "Sl. list SFRJ", br.70/01 i 68/02, i "Sl. glasnik RS", br. 58/04, 85/05, 115/05, 49/07, 20/09, 72/09 i 76/2010.

¹⁴ "Sl. glasnik RS", br. 72/09

¹⁵ S. Bejatović, "Izmene i dopune Zakonika o krivičnom postupku i pojednostavljenje forme postupanja u krivičnim stvarima", *Rev. kriminol. kriv. pravo*, 2009, vol. 47, br. 2, 21-40.

¹⁶ "Sl. glasnik RS", br.46/06, 49/07 i 112/08.

¹⁷ "Sl. glasnik RS", br. 111/2011.

¹⁸ Vidi: Zbornik "Nova rešenja u krivičnom procesnom zakonodavstvu - Teoretski i praktični aspekt", Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, 2011.

¹⁹ Vidi: Zbornik "Nova rešenja u krivičnom procesnom zakonodavstvu - Teoretski i praktični aspekt", Srpsko udruženje

Pitanje na svom značaju dobija posebno s obzirom na činjenicu da je ne mali broj rešenja po ovim i ne samo po ovim pitanjima u novom ZKP u našoj stručnoj javnosti, čini se, ne bez osnova, stavlja pod ? S obzirom na ovo, diskutabilan je i zvaničan stav predlagača ovog zakonskog teksta da je njegovim usvajanjem "uspešno" okončan dugogodišnji proces reforme krivičnog procesnog zakonodavstva Republike Srbije. Uz ovo, aktuelnost pitanja je povećana i činjenicom da je jedan od elemenata Koalicionog sporazuma nove Vlade Republike Srbije od 10. jula 2012. godine upravo posvećen i ovom zakonskom tekstu. Naime, u tački 3. Koalicionog sporazuma izričito je predviđeno da je jedan od predstojećih aktivnosti nove Vlade i „Preispitivanje Zakonika o krivičnom postupku, kojem su upućene ozbiljne kritike u stručnoj javnosti.”

2. Pojedini vidovi sporazumevanja javnog tužioca i okrivljenog

2.1. Sporazum o priznanju krivičnog dela

Jedna od važnijih osobenosti koje je doneo proces reforme krivičnog procesnog zakonodavstva Srbije je i ozakonjenje instituta sporazuma o priznanju krivice. Polazeći od nespornog značaja instituta sporazuma kao instrumenta efikasnosti krivičnog postupka Zakonom o izmenama i dopunama ZKP iz 2009. god. dolazi, i u srpskom krivičnom procesnom zakonodavstvu, do ozakonjenje instituta sporazuma o priznanju krivice kao jedne od dominantnih formi postupanja u krivičnim stvarima uopšte.²⁰ Reč je o institutu čija se suština ogleda u prethodnom pregovaranju o priznavanju krivičnog dela između tužioca i okrivljenog i njegovog branioca i naknadnom prihvatanju ili neprihvatanju od strane suda postignutog sporazuma između ovih subjekata. Ozakonjenje instituta sporazuma o priznanju krivice u ZKP Srbije, kao i uopšte rezultat je, skoro jedinstvenog stava stručne javnosti o sporazumu kao veoma važnom i nadasve korisnom instrumentu povećanja efikasnosti borbe protiv kriminaliteta uopšte²¹. Obzirom na ovo, sasvim je opravdano njegovo ozakonjenje i u srpskom krivičnom procesnom zakonodavstvu. Međutim, i još pre njegovog ozakonjenja (odmah po usvajanju ZKP iz 2006. god. čija je jedna od osobenosti bila i ozakonjenje sporazuma²²), kao i u kasnijem procesu rada na reformi krivičnog procesnog zakonodavstva Srbije) kritički je ukazivano , čini se ne bez os-

za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd 2011.

²⁰ D. Nikolić, *Sporazum o priznanju krivice*, Beograd 2009.

²¹ Vidi: Zaključci XLVII redovnog godišnjeg savetovanja Srpskog udruženja za krivičnopravnu teoriju i praksu, Zlatibor, 26. septembra 2010.

²² S. Bejatović, *Sporazum o priznanju krivice i druge pojednostavljene forme postupanja u krivičnom procesnom zakonodavstvu Srbije kao instrumentat normativne efikasnosti krivičnog postupka*, Zbornik, „Pravni sistem Srbije i standardi Evropske unije i Saveta Evrope”, Pravni fakultet Kragujevac 2009, Knjiga IV, 85-106.

nova, na neka pitanja njegove normativne razrade²³.

U radu na izradi konačne verzije novog ZKP ovaj institut, sasvim opravdano, je zadržan, odnosno i u radu na izradi novog ZKP RS posebna pažnja bila je posvećena normiranju sporazuma javnog tužioca i okrivljenog. Nije mali broj pitanja o kojima se u stručnoj javnosti vodila diskusija oko načina njihovog rešavanja. Među ne malim brojem pitanja, u stručnoj javnosti Srbije, kao i uopšte posebno se ističu ona koja se tiču vidova sporazumevanja ovih procesnih subjekata, mogućeg obima njihove primene (Da li za sva ili samo za određena – lakša krivična dela dati mogućnost primene ovog instituta?), sadržaja teksta sporazuma, vrste i iznosa krivične sankcije u zaključenom sporazumu, mestu i ulozi lica oštećenog krivičnim delom u procesu zaključivanja sporazuma, uloge branioca u procesu pregovaranja i odlučivanja suda o sporazumu, trenutka procesnog aktiviranja suda odnosno i pitanje mogućnosti i osnova upotrebe pravnog leka u ovakvom jednom postupku i sl.).²⁴ Međutim, pre prikaza osnovnih karakteristika novih rešenja ovog instituta u ZKP iz 2011. godine u ovim opštim napomenama treba istaći četiri sledeće stvari. *Prvo*, još jednom podsetiti da ni jedna stručna rasprava (a njih je bilo više) nije dovela niti dovodi pod znak pitanja njegovu kriminalno-političku opravdanost. Nasuprot, za veoma kratko vreme njegovog postojanja pokazao je svoju punu kriminalno-političku opravdanost i sve intencije i zalaganja idu u pravcu iznalaženja rešenja za njegovu što adekvatniju primenu uz predviđanje mehanizama koji sprečavaju eventualnu zloupotrebu. *Drugo*, zalaganja stručne javnosti o opravdanosti sporazuma svakim danom sve više prihvata i praksa. Najbolji primer za ispravnost ovakve jedne konstatacije su zvanični podaci o primeni sporazuma o priznanju krivice u Republici Srbiji. Naime, prema istim sporazum o priznanju krivice sve je više prihvaćen od strane javnih tužilaca, okrivljenih i njihovih branilaca. Prema zvaničnim statističkim podacima, viša i osnovna javna tužilaštva, Tužilaštvo za organizovani kriminal i Tužilaštvo za ratne zločine tokom 2011. godine zaključila su sporazum o priznanju krivice sa ukupno 441 okrivljenim licem, što u odnosu na prethodni izveštajni period iznosi povećanje od 530%. Od ukupnog broja zaključenih sporazuma, sud je usvojio u prvostepenom postupku 364 sporazuma, što predstavlja

²³ Vidi: časopis "Revija za kriminologiju i krivično pravo", br. 2/2006 (u celosti posvećen ovoj problematici).

²⁴ Vidi: M. Simović, *Pojednostavljene forme postupanja u krivičnom procesnom pravu BiH*, Zbor. Pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima i alternativne krivične sankcije, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd 2009.; D. Nikolić, *Sporazum o priznanju krivice*, Beograd, 2009.; S. Bejatović, „Sporazum o priznanju krivice i druge pojednostavljene forme postupanja u krivičnom procesnom zakonodavstvu Srbije kao instrument normativne efikasnosti krivičnog postupka“, Zbornik, „Pravni sistem Srbije i standardi Evropske unije i Saveta Evrope“, Pravni fakultet Kragujevac 2009, Knjiga IV, 85-106; V. Đurđić, „Stranački sporazum o priznanju krivice u krivičnom postupku“, Revija za kriminologiju i krivično pravo, br.3/2009; M. Škulic, *Sporazum o priznanju krivice*, Pravni fakultet, Beograd 2009.

povećanje od 420% u odnosu na prethodni izveštajni period. Na osnovu zaključenih sporazuma, na zatvorsku kaznu osuđeno je 191 lice, na novčanu 37 lica, na uslovnu osudu 144 lica, prema 71 licu je izrečena mera bezbednosti, a 29 lica je obavezano na ispunjenje obaveza i člana 236. st. 1. ZKP, dok je 11 lica obavezano na vraćanje imovinske koristi. Prema 21 licu donete su druge odgovarajuće odluke. Sud je rešenjem odbacio 2 zaključena sporazuma, a u 14 slučajeva odlukom suda je odbijen zaključeni sporazum. Na odluke suda izjavljeno je 7 žalbi, od kojih je u izveštajnom periodu odbijeno 5 žalbi, a ostale su nerešene 2 žalbe. Na kraju izveštajnog perioda, ostalo je nezavršenih postupaka prema 144 lica. Ako se ovi podaci uporede sa podacima za 2010. godinu, onda oni još više dobijaju na svom značaju. Prema statističkim podacima tokom 2010. Godine, viša i osnovna javna tužilaštva na teritoriji Republike Srbije zaključila su sporazum o priznanju krivice sa ukupno 70 okrivljenih lica. Na području Apelacionog javnog tužilaštva u Beogradu zaključeno je 25 sporazuma, Apelacionog javnog tužilaštva u Novom Sadu 24 sporazuma, Apelacionog javnog tužilaštva u Nišu 12 sporazuma i Apelacionog javnog tužilaštva u Kragujevcu 9 sporazuma.²⁵ *Treće*, za razliku od još uvek važećeg ZKP RS, novi ZKP predviđa tri vrste sporazuma javnog tužioca i okrivljenog. To su: sporazum o priznanju krivičnog dela, sporazum o svedočenju okrivljenog i sporazum o svedočenju osuđenog. Međutim, samo na prvi pogled reč je o novim vidovima sporazumevanja javnog tužioca i okrivljenog. Suština je sasvim drugačija. U prvom slučaju (sporazum o priznanju krivičnog dela) reč je o samo drugačijoj varijanti sporazuma o priznanju krivice iz još uvek važećeg ZKP. Druga dva sporazuma ovih procesnih subjekata su samo varijante „zadobijanja koperativnog svedok”. Predstavljaju osnov da se iskaz okrivljenog – osuđenog lica iskoristi kao dokaz optužbe protiv drugih optuženih lica. Odnosno predstavljaju samo drugačije nomotehničko regulisanje instituta svedoka saradnika.²⁶ *Četvrto*, u normativnoj razradi sporazuma, stav je autora rada, nije se dovoljno vodilo računa o stavovima stručne javnosti u vezi sa istim i rešenjima prisutnim u kompetentnom komparativnom krivičnom procesnom zakonodavstvu. U novousvojenom ZKP zadržan je ovaj vid pojednostavljenog postupanja, ali ne samo sa izmenjenim nazivom, već i izmenjenom sadržinom njegove normativne razrade u odnosu na rešenja prisutna u još uvek važeće ZKP²⁷ i to po, čini se, krucijalnim pitanjima njegovog obeležja. Posmatrano sa aspekta teksta novog ZKP osnovne karakteristike ovog vida pojednostavlje-

²⁵ Republičko javno tužilaštvo, Rad javnih tužilaštava na suzbijanju kriminaliteta i zaštiti ustavnosti i zakonitosti u 2011. i 2010. godini (Citirano: J. Kiurski, Sporazum o priznanju krivice (krivičnog dela), Zbor. „Aktuelna pitanja krivičnog zakonodavstva (Normativni i praktični aspekt)“, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Brograd 2012.

²⁶ Uporedi odredbe čl. 504. – 504. ZKP iz 2009. god. i odredbe čl. 320.-330. novog ZKP.

²⁷ Uporedi odredbe čl. 282.-282. važećeg ZKP i odredbe čl. 313. - 319. novog ZKP.

nog postupanja u krivičnim stvartima ogledaju se u sledećem:

Prvo, promenjen je naziv ovog vida pojednostavljenog postupanja. Umesto naziva „Sporazum o priznanju krivice” uzet je naziv „Sporazum o priznanju krivičnog dela”. Ovakvo rešenje je ispravnije i u skladu je sa koncepcijom pojma krivičnog dela iz čl.14. st.1. KZ RS prema kojoj je krivica sastavni – bitan element krivičnog dela²⁸.

Drugo, umesto normativno ograničene mogućnosti primene (za krivično delo ili krivična dela u sticaju za koja je propisana kazna zatvora do 12 godina) predviđena je mogućnost primene sporazuma kod svih, pa i najtežih krivičnih dela²⁹.

Treće, odsustvo propisivanja minimuma krivične sankcije koja se može predložiti u ponuđenom tekstu sporazuma o priznanju krivičnog dela. Umesto toga propisano je samo „da je kazna ili druga krivična sankcija, odnosno druga mera u pogledu koje su javni tužilac i okrivljeni zaključili sporazum predložena u skladu sa krivičnim ili drugim zakonom.”³⁰ Ovakvo jedno rešenje je suprotno rešenju iz Zakonika od 2009. god. u kojem je predviđeno da „kazna po pravilu ne može biti ispod zakonskog minimuma za krivično delo koje se okrivljenom stavlja na teret³¹.”

Četvrto, kada je reč o sankciji obavezan element sporazuma jeste i ”sporazum o vrsti, meri ili rasponu kazne ili druge krivične sankcije”.

Peto, precizirani su procesni trenuci mogućnosti zaključenja sporazuma (Sporazum o priznanju krivičnog dela javni tužilac i okrivljeni mogu zaključiti od donošenja naredbe o sprovođenju istrage, pa do izjašnjenja optuženog o optužbi na glavnom pretresu).

Šesto, pravo predlaganja zaključenja sporazuma pripada isključivo samo javnom tužiocu i okrivljenom, odnosno njegovom braniocu. Javni tužilac može predložiti okrivljenom i njegovom braniocu zaključenje sporazuma, odnosno okrivljeni i njegov branilac mogu javnom tužiocu predložiti zaključenje takvog sporazuma. Nakon upućivanja predloga o zaključenju sporazuma stranke i branilac mogu pregovarati o uslovima priznanja krivičnog dela koje se okrivljenom stavlja na teret. Sud nema nikakva prava u pogledu inicijative, niti u pogledu procesa pregovaranja i zaključivanja sporazuma.

²⁸ Z. Stojanović, *Krivično pravo- opšti deo*, Beograd 2008.

²⁹ Uporedi čl. 282. još uvek važećeg ZKP i čl. 313. st.1. novog ZKP.

³⁰ Čl.317. st.1 tač. 4. novog ZKP .

³¹ O izuzetku od ovog pravila, tj.mogućnosti izricanja i blaže kazne vidi st.3. čl.282. b Zakonika iz 2009.

Sedmo, odluka o sporazumu o priznanju krivičnog dela donosi se na ročištu na koje se pozivaju javni tužilac, okrivljeni i njegov branilac.³² O ročištu se čak i ne obaveštava oštećeni. Funkcionalna nadležnost suda za odlučivanje o sporazumu zavisna je od procesnog trenutka podnošenja sporazuma sudu. Shodno ovom kriterijumu, „O sporazumu o priznanju krivičnog dela odlučuje sudija za prethodni postupak, a ako je sporazum podnet sudu nakon potvrđivanja optužnice – predsednik veća (čl. 315 st.1 novog ZKP RS).

Sedmo, tri su moguće odluke suda o ponuđenom tekstu sporazuma. To su: odbacivanje, prihvatanje ili odbijanje sporazuma. Ročište na kojem se odlučuje o sporazmu drži se bez prisustva javnosti.

Osmo, presudu o prihvatanju sporazuma o priznanju krivičnog dela i oglašavanju okrivljenog krivim sud će izreći ako utvrdi: da je okrivljeni svesno i dobrovoljno priznao krivično delo, odnosno krivična dela koja su predmet optužbe; da je okrivljeni svestan svih posledica zaključenog sporazuma, a posebno da se odriče prava na suđenje i da prihvata ograničenje prava na ulaganje žalbe protiv odluke suda donesene na osnovu sporazuma; da postoje i drugi dokazi koji nisu u suprotnosti sa priznanjem okrivljenog da je učinio krivično delo; da je kazna ili druga krivična sankcija, odnosno druga mera u pogledu koje su javni tužilac i okrivljeni zaključili sporazum predložena u skladu sa krivičnim ili drugim zakonom. Izrečena presuda mora da sadrži razloge kojima se sud rukovodio prilikom prihvatanja sporazuma. U slučaju da nije ispunjen jedan ili više od ovih uslova, kao i u slučaju kada postoje razlozi za obustavu postupka sud će doneti obrazloženo rešenje kojim se sporazum o priznanju krivičnog dela odbija. U takvom slučaju priznanje okrivljenog dato u sporazumu ne može biti dokaz u krivičnom postupku. Po pravnosnažnosti ovako donesenog rešenja sporazum i svi spisi koji su sa njim povezani, uništavaju se pred sudom, o čemu se sastavlja zapisnik, a sudija koji je doneo rešenje ne može učestvovati u daljem postupku. Ovome dodajmo i to da će sud rešenjem odbaciti sporazum u dva slučaja. Prvo, ako utvrdi da on ne sadrži zakonom propisanu sadržinu. Drugo, ako na ročište na kojem se odlučuje o sporazumu nedođe okrivljeni pod daljnim uslovom da je uredno pozvan i da nije opravdao izostanak (čl. 316, 317 i 318. novog ZKP).

Deveto, sporazumom o priznanju krivičnog dela okrivljeni se može obavezati na ispunjenje obaveza pod kojima javni tužilac ima pravo, shodno načelu oportuniteta krivičnog gonjenja, da odloži krivično gonjenje, pod uslovom da priroda obaveze omogućava da se započne sa njenim

³² Čl.315. st.2. novog ZKP.

izvršenjem pre podnošenja sporazuma sudu.

Deseto, protiv presude kojom je prihvaćen sporazum o priznanju krivičnog dela postoji mogućnost ulaganja žalbe. Naime, shodno čl. 319. st.3. Zakonika protiv ove presude javni tužilac, okrivljeni i njegov branilac mogu u roku od osam dana od dana dostavljanja presude izjaviti žalbu zbog postojanja razloga zbog kojih se postupak obustavlja po ispitivanju optužnice u smislu čl. 338. st.1.³³, kao i u slučaju da se presuda ne odnosi na predmet sporazuma o priznanju krivičnog dela. Nasuprot ovom, protiv rešenja kojim se sporazum o priznanju krivičnog dela odbacuje ili odbija, žalba nije dozvoljena.

Jedanaesto, za razliku od još uvek važećeg Zakonika, novi ZKP izričito propisuje obaveznost odbrane od početka pregovora sa javnim tužiocem o zaključenju sporazuma pa do donošenja odluke suda o sporazumu. Ovakvo jedno rešenje je treba pozdraviti, i kao takvo obeležje je i niza drugih ovde komparativnih zakonskih tekstova³⁴.

Ne upuštajući se u prikaz drugih odredaba Zakonika o sporazumu, čini se da se navedene, i ne samo navedene, odredbe kojima je normativno razrađen sporazum ozbiljno mogu staviti pod znak pitanja. Odnosno, skoro da se može zaključiti da u njegovoj normativnoj razradi nisu, u dovoljnoj meri, uzeti u obzir preovlađujući stavovi naše, i ne samo naše, stručne javnosti. Podsećanja radi treba i ovde istaći da su navedena pitanja ujedno i najaktuelnija pitanja u stručnoj javnosti kada je reč o sporazumu uopšte.³⁵ Stav autora jeste puna kriminalno-politička opravdanost ozakonjenja mogućnosti zaključenja sporazuma o priznanju krivičnog dela. Međutim, opravdao se može staviti pod znak pitanja veći broj rešenja njegove normativne razrade u tekstu novog ZKP. Navodimo samo najdiskutabilnije:

Prvo, iole ozbiljnija analiza radova posvećenih problematici sporazuma pokazuje da je, sasvim opravdano, preovlađujuće mišljenje, da sporazum o priznavanju krivice – krivičnog dela treba da bude vid pojednostavljenog postupanja koji svoju primenu treba da nađe pre svega

³³ Reč je o sledećim razlozima: da delo koje je predmet optužbe nije krivično delo, a nema uslova za primenu mere bezbednosti; da je krivično gonjenje zastarelo ili da je obuhvaćeno amnestijom ili pomilovanjem ili da postoje druge okolnosti koje trajno isključuju krivično gonjenje; da nema dovoljno dokaza za opravdanu sumnju da je okrivljeni učinio konkretno krivično delo.

³⁴ Vidi npr. čl.360. st.1., hrvatskog ZKP, čl.300. st.3. ZKP CG i čl.231. st.1. ZKP BiH.

³⁵ Vidi: J. Löffler, *Die Absprache in strafprozess*, Tubingen 2010; M. Budimilić, "Sporazumi i potvrda izjašnjavanja o krivici – praksa pred Tribunalom za bivšu Jugoslaviju i nacionalnim pravosuđima", *Kriminalističke teme*, Sarajevo, br.1-2/2004; D. Nikolić, *Sporazum o priznanju krivice*, Niš 2006.; S. Bejatović, *Sporazum o priznanju krivice i druge pojednostavljene forme postupanja u krivičnom procesnom zakonodavstvu Srbije kao instrumenat normativne efikasnosti krivičnog postupka*, Zbornik, „Pravni sistem Srbije i standardi Evropske unije i Saveta Evrope”, Pravni fakultet Kragujevac, 2009, knjiga IV, 85-106.

kod krivičnih dela koja pripadaju grupi tzv. lakšeg i srednjeg kriminaliteta. Uostalom, to je slučaj i sa drugim formama pojednostavljenog postupanja u krivičnim stvarima. U savremenom krivičnom procesnom zakonodavstvu pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima namenjene su rešavanju lakših krivičnih dela, krivičnih dela koja imaju manji stepen društvene opasnosti što samo po sebi nameće i manje angažovanje materijalnih sredstava i vremena, nego u slučajevima kada se radi o težim, a posebno najtežim krivičnim delima.³⁶ Pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima treba da počivaju na načelu srazmernosti između procesne forme i predmeta suđenja, i to tako da u toj diferencijaciji osnovna prava procesnih subjekata predstavljaju graničnu liniju ispod koje se ne sme ići na uprošćavanje procesne forme. S obzirom na sve ovo, čini se da nije u skladu sa prirodom sporazuma dozvoljavanje mogućnosti njegove primene i za najteža krivična dela. Uz ovo, ovakvim jednim rešenjem stvara se, sasvim nepotrebno, i mogućnost sumnje u njegovu eventualnu zloupotrebu, o čemu se takođe mora voditi računa u njegovom normiranju. Ako se ovome doda i činjenica da Zakonik, načelno posmatrano, sasvim opravdano, predviđa i još dve dodatne forme sporazumevanja javnog tužioca i okrivljenog (sporazum o svedočenju okrivljenog i sporazum o svedočenju osuđenog) kao instrumente otkrivanja i dokazivanja najtežih krivičnih dela, onda izneseni stav još više dobija na svojoj opravdanosti.

Drugo, rešenje po kojem nema izričitog propisivanja minimuma ispod kojeg ne može da se predloži krivična sankcija u ponuđenom tekstu sporazuma o priznanju krivičnog dela takođe ozbiljno može da se dovede u pitanje. Pored iznesenih argumenata koji govore i u prilog opravdanosti postavljanja i ovakvog jednog pitanja, treba uzeti u obzir i opštu svrhu izricanja krivične sankcije. Potpuno je nesporno da se ona postiže, pored ostalog, samo pod uslovom adekvatno izrečene krivične sankcije. Da li tako nešto garantuje rešenje po kojem i za teška krivična dela može da bude izrečena i blaga, zašto ne reći i najblaža, krivična sankcija što je moguće pretpostaviti, a što bi bilo u skladu sa čl. 321 st. 1 tač. 3 Zakonika? Stav je autora da komentar nije potreban.

Treće, uz izneseno, mora se postaviti i pitanje adekvatnosti zaštite prava oštećenog lica u postupku pregovaranja o sporazumu o priznanju krivičnog dela. Iole detaljnija analiza položaja ovog subjekta u postupku sporazumevanja o priznanju krivičnog dela govori da je ovim zakonskim tekstom njegov položaj čak i pogoršan u odnosu na još uvek važeći ZKP. Primera radi, navodimo samo dve činjenice. Prvo, o ročištu na kojem se odlučuje o spo-

³⁶ Vidi: M. Grubač, „Racionalizacija krivičnog postupka uprošćavanjem procesnih formi“, Zbornik Pravnog fakulteta u Novom Sadu, br. 1-3/84, 290.

razumu o priznanju krivičnog dela oštećeni se čak i ne obaveštava. Drugo, oštećeni nije subjekat prava na izjavljivanje žalbe protiv odluke suda o sporazumu. Jednom rečju, Zakonik ne daje instrumente putem kojih oštećeno lice može uspešno da brani svoje interese u postupku sporazumevanja o priznanju krivičnog dela. U kontekstu ovog treba konstatovati da ovakvo jedno rešenje nije uglavnom u skladu ni sa rešenjima u komparativnom krivičnom procesnom zakonodavstvu. Ilustracije radi, navodimo samo dva primera. Prvo, shodno čl. 301. st.10. ZKP CG „Protiv rešenja kojim se sporazum o priznanju krivice usvaja žalbu može izjaviti oštećeni.“³⁷ Drugo, prema rešenjima krivičnog procesnog zakonodavstva BiH prilikom razmatranja sporazuma o priznanju krivice, sud proverava, pored ostalog i to „da li je oštećenom pružena mogućnost da se pred tužiocem izjasni o imovinsko-pravnom zahtevu“ (čl.231. st.6. tač.e ZKP BiH).³⁸

Četvrto, obavezan element teksta sporazuma je, pored ostalog, i sporazum o vrsti, meri ili rasponu kazne ili druge krivične sankcije.³⁹ S obzirom na ovakvu formulaciju može se zaključiti da se stranke mogu sporazumeti samo o rasponu kazne u okviru zakonskog raspona kažnjavanja (npr. kazna od tri do pet godina zatvora), a da se sudu prepusti da u okviru „dogovorenog raspona“ izrekne konkretnu meru kazne određene vrste. Ovakva jedna mogućnost pre svega nije u skladu sa odredbom čl. 317. po kojoj sud presudom prihvata sporazum kada utvrdi da su ispunjeni određeni uslovi. S obzirom na ovo postavlja se pitanje: Kako sud može prihvatiti sporazum u kojem je u pogledu krivične sankcije dogovoren samo raspon kazne? Koja se kazna u takvim slučajevima izriče u osuđujućoj presudi? Pored ovog, ako se prihvati (a to je moguće prema čl. 314. st.1. tač.3 novog ZKP) da sud u slučajevima kada je u sporazumu dogovoren samo raspon kazne može slobodno izreći bilo koju meru kazne u okviru „dogovorenog raspona“ onda se mora postaviti pitanje: Kako sud može izreći bilo koju kaznu, tj. odrediti meru određene vrste kazne ako uopšte nije izvodio dokaze koji se tiču propisanih okolnosti kao parametara odmeravanja kazne? Umesto bilo kakvog komentara, mišljenje ovog autora jeste da je takva jedna mogućnost više nego nelogična. Ako se po ugledu na neka druga zakonska rešenja⁴⁰ želela predvideti mogućnost da

³⁷ D. Radulović, *Komentar Zakonika o krivičnom postupku Crne Gore*, Podgorica 2009, 246; S. Vujanović, *Sporazum o priznanju krivice u praksi pravosudnih organa Crne Gore*, U: *Savremene tendencije krivičnog procesnog prava i regionalna krivičnoprocesna zakonodavstva* (Normativni i praktični aspekt), Misija OEBS u Srbiji, Beograd 2012, 178-192.

³⁸ H. Sijerčić-Čolić, *Krivično i procesno pravo*, Drugo izmenjeno i dopunjeno izdanje, Sarajevo 2008, 369.

³⁹ Čl. 314. st.1. tač. 3 novog ZKP.

⁴⁰ Slučaj pre svega sa SAD gde je takoreći pravilo da okrivljeni priznaje krivično delo, a tužilac sudu predlaže odgovarajuću krivičnu sankciju, s tim što sud takvim predlogom nije formalno vezan. Kazna koju izrekne može biti i veća, što se u praksi u ne malom broju slučajeva i dešava. Međutim, ovde treba imati u vidu činjenicu da se u SAD uglavnom i to prilično precizno unapred može pretpostaviti koja će se kazna izreći u konkretnom slučaju. Ovo iz razloga što se u SAD sud rukovodi veoma preciznim i skoro mehanički formulisanim smernicama o visini kazne za određeno krivično delo i uz

se stranke dogovore samo o rasponu kazne, a da se sudu prepusti da, u slučaju prihvatanja sporazuma, u okviru tog raspona izrekne konkretnu meru kazne, onda se morala propisati i obaveza suda da izvede dokaze na osnovu kojih će utvrditi činjenice od kojih zavisi konkretna mera kazne.⁴¹

Peto, jedno od rešenja novog ZKP kada je reč o sporazumu o priznavanju krivičnog dela, koje se ozbiljno može staviti pod znak pitanja, jeste i rešenje po kojem je predviđena mogućnost ulaganja žalbe protiv presude kojom je prihvaćen sporazum o priznavanju krivičnog dela od strane javnog tužioca, okrivljenog i njegovog branioca. Više je argumenata koji se mogu istaći protiv opravdanosti ovakvog jednog rešenja. Među njima poseban značaj imaju tri. Prvo, Sporazum o priznavanju krivičnog dela treba da bude institut koji za rezultat svoje primene ima efikasniji krivični postupak. Da li se ovakvim jednim rešenjem to postiže? Sigurno ne. Nasuprot, doprinosi se odugovlačenju postupka, i to bez ikakve potrebe. Drugo, razlozi za mogućnost ulaganja žalbe ne samo da nemaju svoje opravdanje, već mogu i da govore o neozbiljnoj pripremljenosti glavnih subjekata pregovaranja i odlučivanja o sporazumu pre svega na ročištu na kojem se odlučuje o sporazumu, što ne bi smelo ni da se pretpostavi. Primera radi, u vezi sa ovim mora se postaviti pitanje: Da li je moguće da sud presudom prihvati sporazum, a da nema dovoljno dokaza za opravdanu sumnju da je učinjeno krivično delo, da delo nije krivično delo, da je nastupila zastarelost i sl.? Da li u takvom slučaju sud postupa suprotno čl.324. Zakonika? Ili, da li se sme i zamisliti da tužilac sa okrivljenim ponudi tekst sporazuma, a da ne zna da li se radi o krivičnom delu ili da je krivično gonjenje zastarelo, odnosno da postoje i neke druge okolnosti koje se javljaju kasnije kao mogući osnov ulaganja žalbe? Zatim, kako je moguće i zamisliti da neko od subjekata prava ulaganja žalbe na okolnosti koje predstavljaju razloge mogućeg ulaganja žalbe ne zna na ročištu, a zna u tako kratkom intervalu nakon završetka ročišta na kojem se odlučivalo o sporuzumu? Pored ovih tu se mogu postaviti i druga pitanja ovakvog karaktera, ali odgovori su uvek isti i ukazuju na neopravanost ovakvog normiranja prava na ulaganje žalbe na presudu o prihvatanju sporazuma.

Šesto, jedan od elemanata teksta sporazuma o priznanju krivičnog

prisustvo određenih okolnosti (povrat, težina posledice krivičnog dela i dr.). Uz to, u zakonodavstvu SAD nije uopšte zakonski uređena obaveza izvođenja dokaza od kojih zavisi vrsta krivične sankcije, odnosno mera kazne. Nasuprot ovom, kod nas je formalno nemoguće da sud izrekne određenu meru kazne (ovo ni u slučaju prethodno utvrđenog stranačkog raspona), a da pre toga nije izveo i dokaze iz kojih će proisteći činjenice od značaja za odmeravanje kazne u smislu čl. 54.-63. KZ RS (Vidi: S. Brkić, Dogovoreno priznanje (plea bargaining) u angloameričkom pravu, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sad, XXXVII, 1-2/2003; M. Damaška, Sudbina angloameričkih procesnih ideja u Italiji, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol.13.br.1/2006, Zagreb.

⁴¹ Vidi: Reforma u stilu Jedan korak napred – dva koraka nazad, Udruženje javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije, Beograd, 2012, 99-100.

dela može da bude i izjava okrivljenog o prihvatanju ispunjenja obaveze pod kojom javni tužilac ima pravo, shodno načelu oportuniteta krivičnog gonjenja, da odloži krivično gonjenje, pod uslovom da priroda obaveze omogućava da se započne sa njenim izvršenjem pre podnošenja sporazuma sudu. I vezi sa ovim, inače načelno posmatrano sasvim opravdanim, elementom mora se postaviti pitanje: Koje su posledice neispunjenja preuzetih obaveza od strane okrivljenog? Ovako postavljeno pitanje rezultat je stava zakonodavca da je za prihvatanje teksta sporazuma od strane suda dovoljno da okrivljeni do podnošenja sporazuma o priznanju krivičnog dela započne sa ispunjavanjem obaveze - obaveza. Ako se ovome doda i činjenica da u sporazumu o priznanju krivičnog dela čiji je sastavni deo i ovaj element, ne mora da bude preciziran ni krajnji rok izvršenja preuzete obaveze-obaveza – što je inače obaveza u slučaju odlaganja krivičnog gonjenja kao ključnog vida načela oportuniteta⁴², onda postavljeno pitanje još više dobija na svojoj aktuelnosti.

2.2. Drugi vidovi sporazumevanja javnog tužioca i okrivljenog- osuđenog

Pored sporazuma o priznanju krivičnog dela, novi ZKP Srbije predviđa i dva, na prvi pogled nova vida sporazumevanja krivičnoprocesnih stranaka. To su : Sporazum o svedočenju okrivljenog (*okrivljeni saradnik*) i Sporazum o svedočenju osuđenog (*osuđeni saradnik*). Međutim, i samo površna analiza ova dva vida sporazumevanja krivičnoprocesnih stranaka (javnog tužioca sa jedne strane i okrivljenog i osuđenog sa druge strane) jasno govori da se ne radi ni o kakvim novim vidovima sporazumevanja. Nasuprot, reč je samo o drugačijem nomotehničkom regulisanju instituta svedoka saradnika iz čl.504.-504. ZKP iz 2009. god.⁴³, istina uz istovremeno modifikovanje sadržaja i pojedinih njegovih odredaba. S obzirom na ovo, osvrnućemo se samo na odredbe koje predstavljaju novinu u njihovoj normativnoj razradi.

3.1. Kada je reč o sporazumu o svedočenju okrivljenog pažnju zaslu-
žuje sledeće:

Prvo, za razliku od statusa svedoka saradnika koji se mogao steći samo u postupcima koji se vode protiv učinilaca krivičnih dela organizovanog kriminala ili ratnih zločina sporazum o svedočenju okrivljenog javni tužilac može zaključiti, ne samo u slučajevima kada se on tereti za neko od ovih krivičnih dela, već i za bilo koje krivično delo. Neophodno je da je okrivljeni u potpunosti priznao da je učinio krivično delo i da je značaj nje-

⁴² Čl.283.. st. 2 novog ZKP.

⁴³ Čl.124. Zakona o izmenama i dopunama ZKP iz 2009. god. ("Sl.glasnik RS", br.72/2009).

govog iskaza za otkrivanje, dokazivanje ili sprečavanje krivičnog dela kod kojeg se mogu odrediti posebne dokazne radnje pretežniji od posledica krivičnog dela koje je učinio.

Drugo, po ugledu na sporazum o priznanju krivičnog dela predviđena je forma i sadržina i ovog akta javnog tužioca i okrivljenog. I u ovom slučaju zaključuje se sporazum o svedočenju između javnog tužioca i okrivljenog i njegov sadržaj je, u velikom stepenu, sličan sadržaju sporazuma o priznanju krivičnog dela. Istina uz prilagođvanje pojedinih njegovih odredbi prirodi sporazuma. Slučaj pre svega sa izjavom okrivljenog "da će dati iskaz o svemu što mu je poznato o krivičnom delu iz člana 162. stav 1. tačka 1 ovog zakonika i da ništa neće prećutati".

Treće, došlo je do promene naziva okrivljenog s kojim se zaključuje sporazum. Umesto svedok saradnik njegov naziv je "okrivljeni saradnik."

Četvrto, precizirani su procesni trenuci mogućnosti zaključenja sporazuma. Sporazum o svedočenju okrivljenog javni tužilac i okrivljeni mogu zaključiti od donošenja naredbe o sprovođenju istrage, pa do završetka glavnog pretresa.

Peto, na drugačiji način je rešeno pitanje krivične odgovornosti okrivljenog saradnika. Shodno čl. 321. st.1. tač. 3 novog Zakonika, sastavni deo postignutog sporazuma jeste "sporazum o vrsti i meri ili rasponu kazne ili druge sankcije koja će biti izrečena, o oslobođenju od kazne ili o obavezi javnog tužioca da odustane od krivičnog gonjenja okrivljenog u slučaju davanja iskaza na glavnom pretresu u skladu sa preuzetim obavezama."

Šesto, na drugačiji način je rešeno pitanje funkcionalne nadležnosti suda o odlučivanju o sporazumu. O sporazumu o svedočenju okrivljenog odlučuje sudija za prethodni postupak, a ako je sporazum podnet sudu nakon potvrđivanja optužnice, odluku donosi predsednik veća.

Sedmo, jedna od tri odluke koje stoje na raspolaganju sudu u postupku odlučivanja o sporazumu jeste i odbijanje sporazuma. Osnovi donošenja ovakve odluke su identični osnovama odbijanja sporazuma o priznanju krivičnog dela⁴⁴.

Osmo, jedno od obeležja prihvaćenog sporazuma o svedočenju okrivljenog jeste i vezanost suda za odluku o prihvaćenom sporazumu. Rešenje o prihvatanju sporazuma o svedočenju okrivljenog obavezuje prvostepeni i sud pravnog leka prilikom donošenja odluke o krivičnoj sankciji, o troškovima krivičnog postupka, o oduzimanju imovinske koristi pribavljene

⁴⁴ Uporedi čl.324. i čl.318. novog ZKP.

krivičnim delom, o imovinskopravnom zahtevu i o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela, pod uslovom da je okrivljeni saradnik u potpunosti ispunio obaveze iz sporazuma. U skladu sa ovim, sud će staviti van snage rešenje o prihvatanju sporazuma ako okrivljeni saradnik nije ispunio obaveze iz sporazuma, kao i slučaju da javni tužilac pokrene istragu protiv okrivljenog saradnika ili sazna za raniju osuđivanost i podnese predlog sudu za stavljanje van snage sporazuma.

Deveto, okrivljeni saradnik se ispituje nakon saslušanja optuženih i nakon ispitivanja se udaljava iz sudnice.⁴⁵

Ne ulazeći u prikaz ostalih odredaba sporazuma pre svega iz razloga što su one u znatnom stepenu podudarne sa odredbama koje regulišu status svedoka saradnika u ZKP iz 2009. godine, treba konstatovati sledeće: i u razradi ovog vida sporazumevanja krivičnoprocesnih stranaka nije se, u potrebnom stepenu, vodilo računa o stavovima koji su iznošeni u našoj stručnoj javnosti kada je reč o istom. Primera za ispravnost ovakve jedne konstatacije ima više. Navodimo samo neke. Slučaj npr. sa odredbom čl. 321. st.1. tač.3. koja reguliše pitanje elementa sporazuma koji se tiče vrste i iznosa krivične sankcije ("sporazum o rasponu kazne"). Isti oni argumenti koji su izneseni kod ovog elementa sporazuma o priznanju krivičnog dela stoje i ovde. Ili, rešenje vezano za osnov odbijanja sporazuma iz čl. 324. st.1. tač.1 koje je identično već komentarisano osnovu iz čl. 318. st.1. tač.1 Zakonika. Ako se ovome doda i nesporna nepreciznost sadržaja pojedinih odredaba onda pitanje još više dobija na aktuelnosti. Slučaj npr. sa odredbom čl. 327. st. 4. u kojoj je propisano da se "sporazum o svedočenju sačinjava u pismenom obliku i podnosi se sudu do završetka glavnog pretresa." U vezi sa ovakvim sadržajem odredbe može se postaviti pitanje: Kog glavnog pretresa – onog koji se vodi protiv okrivljenog saradnika ili drugih saokrivljenih? Ili, tu je i odredba čl. 318. st.2. koja reguliše pitanje pravnosnažnosti rešenja o odbijanju sporazuma.

3.2. Drugi mogući vid sporazumevanja javnog tužioca i osuđenog jeste Sporazum o svedočenju osuđenog. Do njegovog zaključenja, odnosno sticanja svojstva osuđenog saradnika, može doći samo u slučaju ako je značaj iskaza osuđenog za otkrivanje, dokazivanje ili sprečavanje krivičnih dela kod kojeg se mogu odrediti posebne dokazne radnje, pretežniji od posledica krivičnog dela za koje je osuđen (osuđeni saradnik). Shodno ovom, i ovaj sporazum može se zaključiti i sa licem osuđenim za neko drugo krivično delo, a ne samo za krivična dela kod kojih se mogu odrediti posebne dokazne radnje. Na ovaj način, sasvim opravdano, proširen

⁴⁵ Opširnije vidi čl.320.-326. novog ZKP.

je krug lica koja mogu dobiti status osuđenog saradnika, a time su proširene i mogućnosti javnog tužioca za pribavljanje dokaznog materijala neophodnog za preduzimanje krivičnog gonjenja učinilaca teških krivičnih dela⁴⁶.

Kada je reč o konkretnim elementima i postupku odlučivanja o ovom sporazumu onda treba pre svega konstatovati da je ne mali broj njegovih pitanja razrađen po uzoru na sporazum o svedočenju okrivljenog. Svakako uz njihovo prilagođavanje statusu ovog subjekta sporazumevanja. Usled ovog, umesto analize njegovih pojedinačnih odredbi ističemo samo sledeće: rešenje o prihvatanju sporazuma o svedočenju osuđenog obavezuje sud prilikom donošenja odluke o krivičnoj sankciji u ponovljenom postupku, pod uslovom da je osuđeni saradnik u potpunosti ispunio obaveze iz sporazuma. O zahtevu za ublažavanje kazne odlučuje sud koji je sudio u prvom stepenu osuđenom saradniku, a postupak za ublažavanje kazne pokreće se na zahtev javnog tužioca posebne nadležnosti, ako je osuđeni saradnik, u skladu sa zaključenim sporazumom dao iskaz u postupku koji je pravnosnažno okončan osuđujućom presudom. Pre donošenja odluke sud će uzeti izjavu od osuđenog saradnika i izvršiće uvid u rešenje o prihvatanju sporazuma o svedočenju osuđenog. U slučaju da utvrdi da osuđeni saradnik nije u potpunosti ispunio obaveze iz sporazuma o svedočenju, sud će presudom odbiti zahtev za ublažavanje kazne. S druge strane, usvajanje zahteva javnog tužioca dovodi do preinačenja pravnosnažne osuđujuće presude u pogledu odluke o kazni i osuđenom saradniku izriče se kazna u skladu sa čl. 330. Zakonika.⁴⁷

X x

x

Izvršena analiza pitanja vezanih za sporazum o priznanju krivice (krivičnog dela) u novom ZKP RS pokazuje da je, načelno posmatrano, ne mali broj rešenja u funkciji normativne osnove za povećanje efikasnosti krivičnog postupka i da su kao takva u skladu i sa najnovijim tendencijama u savremenoj nauci krivičnog procesnog prava i sa rešenjima prisutnim u kompetentnom komparativnom krivičnom procesnom zakonodavstvu. Međutim, od ovako date opšte ocene detaljna pojedinačna analiza ne malog broja od posmatranih pitanja, kada je reč o novom ZKP RS, govori da njihova normativna razrada nije na nivou očekivanog. Jedan

⁴⁶ M. Radisavljević, "Posebne dokazne radnje u novom Zakoniku o krivičnom postupku", Zbornik "Nova rešenja u krivičnom procesnom zakonodavstvu – Toretiski i praktični aspekt", Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd 2011.

⁴⁷ Čl.557.-561. novog ZKP.

broj rešenja sporazuma javnog tužioca i okrivljenog u novom ZKP RS (bez obzira o kojem od tri njegova moguća vida je reč) nije normiran na način i u skladu sa tendencijama prisutnim u savremenoj nauci krivičnog procesnog prava i kompetentnom komparativnom krivičnom procesnom zakonodavstvu i preovlađujućim stavovima naše stručne javnosti. Slučaj npr. sa rešenjima pitanja koja se tiču: mogućeg obima primene sporazuma, sadržaja teksta sporazuma, vrste i iznosa krivične sankcije u zaključenom sporazumu, mestu i ulozi lica oštećenog krivičnim delom u procesu zaključivanja sporazuma, uloge branioca u procesu pregovaranja i odlučivanja suda o sporazumu, trenutka procesnog aktiviranja suda odnosno i pitanje mogućnosti i osnova upotrebe pravnog leka u ovakvom jednom postupku i sl.⁴⁸ Međutim, i pored svega ovog opravdanost postojanja sporazuma ni u kom slučaju ne sme biti dovedena u pitanje. Nasuprot, i u kratkom vremenu svog postojanja sporazum je pokazao svoje puno kriminalno-političko opravdanje. Pokazao se jednim od važnijih instrumenata efikasnosti borbe protiv kriminaliteta i na ovim našim prostorima. Iz ovih razloga, treba preduzeti mere za njegovu primenu u skladu sa njihovom suštinom i kriminalno - političkim razlozima koji su doveli do njegovog ozakonjenja uopšte. I u Republici Srbiji sporazum, skupa sa drugim pojednostavljenim formama postupanja u krivičnim stvarima, treba da postane još značajniji instrument borbe protiv kriminaliteta.

AGREEMENTS BETWEEN PUBLIC PROSECUTOR AND THE ACCUSED AND NEW LAW ON CRIMINAL PROCEDURE OF THE REPUBLIC OF SERBIA

ABSTRACT

This paper is dedicated to an expert critical analysis of the issues related to particular types of arrangements between public prosecutor and the accused as specific modalities of criminal procedure in accordance with new Law on Criminal Procedure of the Republic of Serbia. Observed from the aspect of its structure, the subject of its paper is analyzed within two groups of questions and concluding remarks. The first group of questions deals with general observations on the process of the reforma-

⁴⁸ Vidi: S. Bejatović, *Sporazum o priznanju krivice i druge pojednostavljene forme postupanja u krivičnom procesnom zakonodavstvu Srbije kao instrumenat normativne efikasnosti krivičnog postupka*, Zbornik, „Pravni sistem Srbije i standardi Evropske unije i Saveta Evrope”, Pravni fakultet Kragujevac 2009, Knjiga IV, 85-106; V. Đurđić, „Stranački sporazum o priznanju krivice u krivičnom postupku”, *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, br.3/2009; M. Škulić, *Sporazum o priznanju krivice*, Pravni fakultet, Beograd 2009.; M. Simović, „Pojednostavljene forme postupanja u krivičnom procesnom pravu BiH”, Zbor. „Pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima i alternativne krivične sankcije”, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd 2009.; D. Nikolić, *Sporazum o priznanju krivice*, Beograd 2009.; S. Brkić, *Dogovoreno priznanje (plea bargaining) u angloameričkom pravu*, -Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sad, XXXVII,1-2/2003; V. Đurđić, „Presuđenje na osnovu sporazuma o priznanju krivice, Pristup pravosuđu”, Niš 2007.

tion of Serbian criminal procedure legislation as well as on the place and role that the institute known as the agreement between public prosecutor and the accused has in the process of reformation. The key conclusion of the analysis of this group of questions is author's standpoint according to which the "legalization" of such agreement through the process of reformation of Serbian legislation on criminal procedure appears to be fully acceptable. The second, i.e. central group of questions refers to the analysis of normative regulation for all three types of agreement between public prosecutor and the accused that are prescribed by new Law on Criminal Procedure. The conclusion of the analysis of this group of questions is author's opinion that the questions related to normative aspects of such agreement (regardless of its type) in new Law on Criminal Procedure are, generally speaking, in accordance with the viewpoints of the majority of both – domestic as well as foreign experts. As such, these questions are also compatible with the essence and the reasons of criminal policy that contributed to the well – known status that such agreement has in contemporary criminal procedure legislation in general. However, regardless of this general assessment, the author claims that there still appears to be a significant number of issues related to normative regulation of this institute that do not fulfill the expected criteria. Some of them stand out among other questions of such character. They refer to: the possible scope of application of particular modalities of the agreement, the contents of the text of the agreement, the type and measure of criminal sanction prescribed by the agreement, the place and role of the injured party in the process of the creation of such agreement, the role of the attorney in the negotiation and court's decision – making process, the moment when the court takes an active role in the process etc. Nevertheless, the author emphasizes that the necessity of the existence of this institute should not be questioned. On the contrary – in spite of negative remarks on some of its normative solutions, this institute is expected to play an even more important role in the field of crime oppression in Serbia and become one of the most important instruments contributing to the efficiency of crime oppression in this region as well.

Key words: Law on Criminal Procedure, Serbia, plea agreement, public prosecutor, simplified forms of criminal procedure, criminal case, the trial, reformation of criminal procedure legislation, the injured party, cooperating defendant, cooperating convict, criminal sanction.